

EVELINA
STENBECK

PUDELNS KÄRNA

TFL 2024:2. LITTERATUR OCH VETENSKAP

DOI: <https://doi.org/10.54797/tfl.v54i2.41080>

ISSN: 2001-094X

– Ämnet för vårt ämne –

Copyright © 2024 Author(s). This is an open access article distributed
under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0 License
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Poeten och classicisten Anne Carson skriver i boken *Eros the Bittersweet* (1986) om den märkliga närheten mellan begär och kunskap:

There would seem to be some resemblance between the way Eros acts in the mind of a lover and the way knowing acts in the mind of a thinker. It has been an endeavour of philosophy from the time of Sokrates to understand the nature and uses of that resemblance. But not only philosophers are intrigued to do so. I would like to grasp why it is that these two activities, falling in love and coming to know, make me feel genuinely alive. There is something like an electrification in them. They are not like anything else, but they are like each other. How?¹

Carson svarar aldrig på frågan, åtminstone inte på det sätt man kunde förvänta sig av en bok som bygger på en avhandling i klassisk grekiska. Hon tar sig tid. Låter läsaren vänta, på samma sätt som den som älskar väntar ("Lovers are always waiting. They hate to wait; they love to wait").² Svaret måste ta form utanför boken. Det har blivit vårt gemensamma intresse, mitt och Carsons, att svara på vad det är som förbinder livskänslan hos den som älskar med livskänslan hos den som försöker förstå sig på något.

Carson betonar avståndets betydelse. Utan avstånd inget begär. Utan avstånd mellan uttolkare och text ingen litteraturvetenskap. Det finns alltid en annan tolkning, att det förhåller sig så måste vi hörsamma. Så det gör vi när vi undervisar i vårt ämne. Vi visar våra studenter att litteraturvetenskap är ett ämne som tillåter osäkerhet och väntan. Vi godkänner tvivel på våra kurser.

Någon gång slinker en pudel in genom dörren till föreläsningssalen eller kontoret. Det är Mefistofeles som kommer med ett erbjudande

om berömmelse, makt eller tvärsäker kunskap. Då gäller det att påminna sig om hur det är att verkligen känna sig levande inom akademien – minns ni?

Carsons Eros kommer med ett motförslag: Följ mig och du ska aldrig slå dig till ro! För den som gör anspråk på att försöka förstå litteraturen är beröringen med en sådan rastlöshet både uppfordrande och uppmuntrande.

I likhet med Carson undersöker den danska författaren Asta Olivia Nordenhof det begär som förbinder kunskap med kärlek, med skillnaden att hon ger den abstrakta diskussionen en materiell bas: pengar. Nordenhofs senaste roman *Djævlébogen* (2023) består av fyra försök ”at besvare spørgsmålet om hvorvidt man kan elske under kapitalismen”.³ Dikten ”Forord” som inleder romanen berättar om diktjagets misslyckade ansträngningar att skriva en uppföljare till succén *Penge på lommen* (2020), den första delen i en planerad septologi om försäkringsbedrägeriet bakom passagerarfärjan Scandinavian Stars haveri. Redaren T (som i tyskans *Teufel* – ”djävul”?), skriver hon, är ”villig / til at slå ihjel / for at opnå / profit”.⁴ Och varför, varför skulle hon vilja ägna sig åt att skriva om en sådan man? Nej, efter flera försök påminner hon sig plötsligt om sitt motto (”fuck mænd!”) och med det om den frihet hon besitter som författare:

da jeg kom i tanke
om det
kom jeg i tanke om
at jeg
kan gøre
hvad jeg vil
så det her
er min bog
den er
til jer⁵

Att inte fullfölja den ursprungliga planen blir en manifestation av författarens frihet. Jag kan göra vad jag vill – det är att ha gjort sig fri från sin förbindelse med djävulen. Vad mer: att inte förklara sig, att skriva en erotisk rysare och kärleksdikter i en och samma bok. Och

det viktigaste, inbjudan till läsaren att följa den skapande impuls som bygger på det avstånd som enligt Carson konstituerar begäret:

og det bliver også
jeres opgave
at få det til at passe
ind i serien
jeg kan jo virkelig
ikke
gøre hele arbejdet
alene⁶

Nordenhofs provande försök skriver in hennes roman i tvekans modus. Dikten är skriven med ett språk som vägrar befatta sig med de kontrakt som formar vår gemensamma verklighet. Det söker sig i stället inåt, mot det som är främmande i en själv. Med en gästfrihet så radikal att den bjuder in de egna skuggorna och dunkla begären öppnar Nordenhof dikten för en *écriture diabolique* – en djävulsk skrift.

När författaren förvägrar läsaren den på förhand utlovade berättelsen är hon trogen Carsons rastlöse Eros. Litteraturvetaren Claire de Obaldia är ute efter något liknande i sin teori om essäns ande (1995). Enligt henne är essän en litteratur i vardande: en ”literature in potentia”.⁷ I strikt mening är essän därför inte heller en genre utan snarare ett modus. Essän är inte bunden vid ett särskilt sätt att skriva eller vid en specifik form. Marcel Prousts *På spaning efter den tid som flytt* (1913–27) kan med Obaldias ögon betraktas som en essä, lika mycket som *Djævløbogens* fyra ansatser. Litteratur är med andra ord det begär som söker sin form i en serie ställföreträdande försök, vilka vi kallar litteraturhistorien.

Därför är den essäistiska anden en oöverträffad ledsagare för den litteraturvetenskapliga författaren, i synnerhet om ärendet är att tveka. Forskaren sträcker sig mot texten, söker begäret. Hon slår följe med Eros, skuggar, skriver, skissar, skapar något som i bästa fall ger form åt en litteratur i vardande. Det är i den rörelsen som Carsons fråga finner sitt svar: jag vet inte. Jag vet inte om min kärlek är besvarad i förälskelsen eller vad jag har förstått när jag söker ny kunskap. Tvekan är en form och innehållet är en fråga: vad är litteratur?

Noter

- 1 Anne Carson, *Eros the Bittersweet* (Champaign: Dalkey Archive Press, 2009), 70.
- 2 Carson, *Eros the Bittersweet*, 117.
- 3 Asta Olivia Nordenhof, *Djævlébogen. Scandinavian Star. Del 2* (København: Gads forlag, 2023), 7.
- 4 Nordenhof, *Djævlébogen*, 12.
- 5 Nordenhof, *Djævlébogen*, 17.
- 6 Nordenhof, *Djævlébogen*, 18.
- 7 Claire de Obaldia, *The Essayistic Spirit. Literature, Modern Criticism, and the Essay* (Oxford: Clarendon Press, 1995), 1ff.